

SIDE 3: MENINGER

Den eneste måten å hjelpe verdens fattige på er å skape vekst på stedet.

Teoretiske monstre

Erik S. Reinert
KRON OG MYNT

«El sueño de la razón produce monstruos» – drømmen om fornuft skaper monstre – er teksten på en av den spanske kunstneren Goyas tegninger. Under Den kalde krigen skapte nyklassisk økonomisk teori flere slike monstre. Disse ble til fordi økonomene begynte å internalisere som «fornuft» de mest usannsynlige resultatene av sine egne teorier og modeller, resultater som bare var oppstått fordi de hadde valgt å omgi seg med metaforer og forutsetninger som utestenger vesentlige elementer av den virkelige verden.

Det ene av disse monstrene var Friedrich von Hayeks påstand om at markedet skaper «spontan orden». Som et debattinnlegg mot planøkonomien kan ut sagt ha vært greit nok, men når dette blir til en tro på at bare man fjerner «slemme menn» (les Saddam) og åpner for frihandel og markedsøkonomi vil markedet skape «spontan orden» og økonomisk vekst, da blir Hayeks teori til et monster. Dette er den tidligere neocon Francis Fukuyamas poeng: Bush og hans menn trodde for alvor at demokrati og økonomisk vekst var den naturlige tilstand, bare slemme menn og deres inngripen i markedsmekanismen ble fjernet. I Irak skapte dette et «spontan kaos» som daglig langt overgår Goyas volds-scener da han tegnet Krigens Katastrofer.

Det samme tiåret som skapte den spanske frigjøringskrigen, hvis grusomheter Goya skildrer, skapte også kimen til det andre av Den kalde krigens monstre, nemlig drømmen om «faktorprisutjevning»: at frihandel vil føre til at prisen på kapital og på arbeidskraft verden over utjevnes. I sin bok fra 1817 skaper den engelske økonom David Ricardo en teori om internasjonal handel basert på en verdensøkonomi som består av at land bytter arbeidstimer med hverandre. I denne teorien finnes ingen kunnskap og ingen kapital; arbeidstimerne er helt kvalitetsløse. Under Berlinblokaden i 1949 bygget den amerikanske økonom Paul Samuelson videre på dette resonnetmentet, og viste at nyklassisk økonomis vanlige forutsetninger ville føre til en slik «faktorprisutjevning».

For nesten ti år siden diskuterte jeg dette med David Landes, en professor i økonomisk historie på Harvard-universitetet. Landes avsluttet et av sine brev med et foruroligende PS: «Dersom vi virkelig skulle få «faktorprisutjevning» på lønninger, hvem sier det blir oppover?». Det er problemet vi nå står overfor her hjemme. 1990-årenes hodeløse sjokkterapi skapte en rask avindustriali-

ILLUSTRASJON: KNUT LØVÅS KNUGUNN@ONLINE.NO

sering av Europas tidligere kommuniststater, og EU begikk så den tabben å integrere over natten med disse avindustrialiserte statene. På nytt hadde historien skapt en hær av arbeidsløse, og resultatet er en forutsigelig latinamerikanise-

«Bush og hans menn trodde for alvor at demokrati og økonomisk vekst var den naturlige tilstand, bare slemme menn og deres inngripen i markedsmekanismen ble fjernet»

ring av Europa (http://www.praxis.ee/data/WP_17_20042.pdf). Typisk for «latinamerikanisering» er store sosiale forskjeller, bedrifter som går bra og folk som har det dårlig.

Da Estland ble en del av EU var en bra industrilønn der åtte kroner, mens en gattefeier i Frankfurt og Paris tjente 80 kroner per time. Denne forskjellen er for stor, og de fattige og dårlig sysselsatte er for mange, til at fri flyt kan gå bra. Utenfor EU finnes det tre milliarder mennesker så fattige at de aldri har brukt en telefon. Den eneste måten å hjelpe verdens fattige på er å skape vekst på stedet, ikke ved at vi henter dem hit.

Norske reallønninger er under press

nedover. De første yrkene som treffes er selvstendig næringsdrivende uten tariff-lønn. Min frisør hevder at han nå hvert år må arbeide mer for de samme pengene, de som selger hårklipp for 100 kroner kan verken betale moms eller ha en norsk levestandard, hevder han. Den lokale snekkeren forteller at vedlikeholdsarbeidene begynner å forsvinne, velstående mennesker har ifølge ham sin egen polakk som gjør vedlikehold hjemme og på hytta. Snekkere treffes av dette før advokater og stortingspolitikere, men borgerskapet vil også raskt finne ut at deres egen levestandard i høy grad er avhengig av kjøpekraften til «folk flest».

Hos Washington-institusjonene er en del av det nyklassiske teoretiske monstret at man forutsetter full sysselsetting. I Norge opplever vi et voldsomt politisk fokus på «mangel på arbeidskraft» samtidig som reallønningene er under press nedover. Dette er en balanse det hadde gått an å styre, men har vi først fått inn så mange fattige arbeidssøkende at styringsfarten er vekk, er det for sent. Norsk minstelønn vil da i praksis miste sin styrke. I Norge synes tolkningen av økonomisk teori å være forbausende lik hos økonomer langs hele den politiske aksene. Dette gjør LOs viktige kamp for å hindre lønnsfall langt vanskeligere enn den normalt ville vært.

Erik S. Reinert, siviløkonom/sosialøkonom og seniorrådgiver i Norsk Institutt for Strategiske Studier (NORISS).
ESR@nifo.no

Økonomene Peder Martin Lysestøl, Erik S. Reinert og Heikki Holmås skriver torsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.okonominettverket.no.

PÅ TEPPE

Kalde navn I

Ordføreren i Kristiansand ble nylig observert på tv-skjermen da han trosset sørlandsvinteren med ski på beina. Navnet

Føre var

er såklart **Jan Oddvar Skisland**.

Kalde navn II

Vår kjære konge fikk som kjent blant annet en is-skulptur på flerfoldige tonn i bursdagsgave. Prosjektansvarlig for den kalde gaven bærer det passende navnet **Peder Istad**.

Gode navn I

I LOs årsberetning for 2005 under «Sørmarka AS, LOs

På Sørmarka

kurs og konferansesenter», finner vi blant de ansattes representanter **Joseph McCarthy**, som sitter i styret for Sørmarka AS.

Gode navn II

Eiendomsfirmaet Byggholts direktør er verdig et børsnotert selskap. Hans navn er **Thor Olav Aksjer**

Pakke

Ifølge Bergensavisen har **Frp** nå sett seg lei av å

Ikke-fossilt

ikke være på banen i klimapolitikken og lover nå å presentere en pakke.

På Teppet kan allerede i dag avsløre hovedelementene i denne pakken: **Utdeling av ergometer-sykel med dynamo til alenemødre og innvandrere.**

Sparing av energi ved å ha færre aviser og blader – VG og Se & Hør bør holde.